

Afaan Oromoo

Cornelia Heise-Baigorría, Ed.D.
Cambridge Public Schools (Mana Baruummaa UUmataa Cambridge)

Patton O. Tabors, Ed.D.
Harvard Graduate School of Education (Mana Baruummaa Digrii Lamaffaa
Barnootaa Harvard)

1.1 Nama/meeshaa sitti dhihaatu himi

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Mucaa fi Haadha/Abbaa>Nama guddaa biraa waliin taa'i.

Ajaja isa dura kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebi hin kennu ta'e, ajaja deebisii kenni.

Erga mucaan deebi kenne booda (ykn yoo ala lama ajajjee deebii dhabdee), ajaja isa itti aanu kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. Aayyoo natti agarsiisi (Abbaa/nama guddaa biraa) (haala nama si waliin jiru irratti hundaa'ee). [waraqaa qabxii irratti qaban irratti eenyuun akka isa/ishee gaafatte **barreessii**]
2. Harka kee natti agarsiisi.
3. Ija kee natti agarsiisi.
4. Huccuu/qomee/kofoo kee natti agarsiisi (mucaan huccuu inni keeyatee jiru irratti hundaa'ee). [waraqaa qabxii irratti qaban irratti huccuu haggam akka gaafatte **barreessii**]

1.2 Meeshaa naanawwa kee jiru himi

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Utuu mi'a isa kana hin eegalin dura, akka TV ykn raadi'ooniin kutaa sana keessa jiru mirkaneefadhu. Yoo lachuutu jira ta'e, Raadi'oo dhiisitii TV filadhu. Yoo lachuu hin jiru ta'e, mi'a biraa meeshaa kutaa sana keessa jiran keessaa 2ffaafi filadhuuti utuu yaalii kana hin jalqabin katabadhu.

Mucaa fi nama guddaa qooda fudhachaa jiru waliin taa'i. Akka waan waa barbaadaa jirtuutti asiif ach ilaaliiti, gaaffii jalqabaa gaafadhu. Xiqqo eegi. Yoo mucaan deebi hin deebisu ta'e, gaafficha deebissi gaafadhu.

Erga mucaan deebise booda (ykn ala lama gaaffatee deebii erga dhabdee booda), gaaffii itti aanu gaafadhu. Yoo mucaan deebi hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebi'ii gaafadhu.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafatan akkas jedha:

1. Balballi eessa jiraa?
2. Raadi'oon/TV/meeshaa biraan eessa jiraa? [waraqaa qabxii irratti qaban irratti meeshaa kamiin akka gaafatte **barreessi**]
3. Foddaan eessa jiraa?
4. Barucummi/soofaan/sireen/futoon eessa jiraa? [waraqaa qabxii irratti qaban irratti meeshaa kamiin akka gaafatte **barreessi**]

1.3 Meeshaa nami hunduu beeku himi

Meeshaallee: Mi'a kudha lama (qalama, kophee, furaa, doolii, xofo, muuza, atobuusa, kitaaba, kubbaa, makiinaa, suuraa, barneexaa)

Tartiiba: Mi'a sadii toora armaan gadditti fuula mucaa dura kaa'i.

Ajaja isa dura kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaja kenni.

Erga mucaan deebii kenne booda (ykn ala lama ajajjee deebii erga dhabdee), mi'a sadan sana fuudhiti kan biraa sadii toora armaan gadiitti ka'i. Ajaja itti aanu kenni. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaji kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. [Erga qalama, kophee fi furaa bakkeetti baastee booda] **Kophee** natti agarsiisi.
2. [Erga doolii, xofo, kitaaba bakkeetti baastee booda] **Kitaaba** natti agaarsiisi.
3. [Erga muuza, atobuusa, kubbaa bakkeetti baastee booda] **Kubbaa** natti agarsiisi.
4. [Erga makiinaa, suuraa, barneexaa bakkeetti baastee booda] **Makiinaa** natti agarsiisi.

1.4 Bifa himi

Meeshaallee: Bifa ada addaa 8, wal qixxe, waraqaa qeentee ijaarsaa rogi isaa wal fakkaatu (plastiikaan haphiifamee kan uffisame)

Tartiiba: Waraqaa ijaarsaa qeentee lama toora armaan gaddiiti jiruun fuula mucaa dura kaa'i.

Ajaja isa duraa kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaja kenni.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn ajaja lama booda deebii hin argane ta'e), lamaan waraqaa ijaarsaa qeentee fuudhiitii toora armaan gaditti jirutti lama baasi. Ajaja isa dura kenni. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaja kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafatan akkas jedha:

1. [Erga isa diimaa fi adii bakkeetti baaste booda] Isa **diima** natti agarsiisi.
2. [Erga isa bifa waaqa fi gurraacha bakkeetti baaste booda] Isa **gurraacha** natti agarsiisi.
3. [Erga isa bildiima fi keelloo bakkeetti baaste booda] Isa **keelloo** natti agarsiisi.
4. [Erga isa magariisa fi boora bakkeetti baastee booda] Isa **magariisa** natti agarsiisi.

1.5 Heddumina himi

Meeshaallee: Mi'a (wanta) xixiqqaatee murame 8, kan akka mukka mumuramaa, hundi isanii wal qixaa fi bifa tokkicha

Tartiiba: Mi'a 8nu fuula mucaa dura kaa'i. Akkas jedhi, "kunoo _____ yertuun (bakka banaatti maqaa mi'aa guuti)."

Utuma harkka kee mucaatti qabaa jirtuu ajaja isa duraa kenni.
Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaja kenni.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn ala lama ajajjee deebii yoo dhabde), muka xixiqqaatee murame kana warra biraan maki (harka kee keessatti kan hafe yoo jiraate). Ajaja itti aanu kenni.
Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, irra deebii ajaja kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. Tokko naa kenni.
2. Lama naa kenni.
3. Shan naa kenni.
4. Sadii naa kenni.

1.6 Hangam isaa himi

Meeshaalee: Waan kanatti aananii jiran xiqqaa fi guddaa isaa: kophee, kubbaa, kitaaba, makiinaa.

Tartiiba: Mi'a isa duraa lamaan fuula mucaa dura kaa'i. Gaaffii isa duraa gaafadhu, jecha isa jala murame irratti jabeessi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebii gaafadhu.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn ala lama gaaffattee deebii yoo dhabde), mi'oota sana fuudhittii kan itti aanu mi'a lama fuula mucaa dura kaa'i. Gaaffii isa itti aanu gaafadhu. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebii gaafadhu.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. [Erga kophee bakketti baaste booda] Kophee inni guddaan eessa jiraa?
2. [Erga kubbaa bakketti baaste booda] Kubbaan inni xiqqaan eessa jiraa?
3. [Erga makiinaa bakketti baaste booda] Makiinaa inni xiqqaan eessa jiraa?
4. [Erga kitaaba bakketti baaste booda] Kitaabini inni guddaan eessa jiraa?

1.7 Danaa himi

Meeshallee: Wal qixa fi bifa tokkicha geengoo, garqixa, golsirroo/afroggee, rogsadee, onne, rogja'a, ji'a, fi urjii waraqaa ijaarsaa irraa hojjetame (plastiikaan haphiifamee kan uffisame)

Tartiiba: Toora armaan gaditti danaa lama fuula mucaa dura kaa'i. Ajaja isa duraa kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, ajaja irra deebii kenni.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn ala lama ajajjee deebii yoo dhabde), danaa lamaan duraa fuudhitii kan itti aanu danaa lama akka armaan gadiitti fuula mucaa dura kaa'i. Ajaja isa itti aanu kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, ajaja irra deebii kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafatan akkas jedha:

1. [Erga geengoo fi rogja'a bakkeetti baaste booda] Geengoo natti agarsiisi.
2. [Erga ji'a fi garqixa bakkeetti baaste booda] Garqixa natti agarsiisi.
3. [Erga urjii fi afuroggee bakkeetti baaste booda] Urjii natti agarsiisi.
4. [Erga danaa onnee fi rogsadee bakkeetti baaste booda] Onnee natti agarsiis.

1.8 Gochaa himi

Meeshallee: Kubbaa spoonjii

Tartiiba: Kubbaa fuula mucaa dura kaa'i. Ajaja isa duraa kenni. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, ajaja irra deebii kenni.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn ala lama ajajjee deebii yoo dhabde), ajaja isa itti aanu kenni. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, ajaja irra deebii kenni.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. Kubbaa ol fuudhi.
2. Kubbaa garagagalchi.
3. Kubbaa darbadhu.
4. Kubbaa dhoksi.

1.9 Yaattaha himi

Meeshallee: Kitaaba fakkiin ibsu

Tartiiba: Suura 1.9 mucaatti agarsiisi. Hima 1 jalatti katabame jedhi. Haga mucaan deebii kennutti eegi (mucaan **namatti** quba qabuu qaba mi'a miti). Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, hima sana irra deebi.

Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e (ykn hima sana ala lama jittee deebii yoo dhabde), hima isa 2 jalaa jedhi. Hanga mucaan deebii kennutti eegi (mucaan **namatti** quba qabuu qaba mi'a miti). Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, hima sana irra deebii.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafatan akkas jedha:

1. Nammi tokko muka xixiqqaatee murameen taphataa jira. Eenyutu muka xixiqqaatee murameen taphataa akka jiru natti agarsiisi.
2. Nammi tokko sareetti quba qabaa jira. Eenyutu sareetti akka quba qabaa jiru natti agarsiisi.
3. Nmami tokko daa'ima ol fuuchaa jira. Eenyu daa'ima ol fuuchaa akka jiru natti agarsiisi.
4. Nammi tokko suuraa kaasaa jira. Eenyu suuraa akka kaasaa jiru natti agarsiisi.

1.10 Diddaa himi

Meeshallee: Kitaaba fakkiin ibsu

Tartiiba: Suuraa 1.10.1 mucaatti agarsiisi. Hima kana jedhi. Hanga mucaan deebii kennutti eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kenniitu ta'e hima kana irra deebi.

Erga mucaan deebii kenne/kennite booda (ykn hima kana ala lama jedhe/jettee deebii yoo dhabde), suuraa 1.10.2 itti agarsiisii hima itti aanu jedhi. Hanga mucaan deebii kennutti eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kenniitu ta'e hima kana irra deebi.

3 (suuraa 1.10.3) fi 4 (suuraa 1.10.4) jala kan jiruun itti fufi.

Gaafataan akkas jedha:

1. Buchullaan nyaachaa hin jirtu. Buchullaa kan nyaataa hin jirre natti agarsiisi.
2. Intali fiigaa hin jirtu. Intala kan fiigaa hin jirre natti agarsiisi.
3. Daa'imni rafaa hin jiru. Daa'ima rafaa hin jirre natti agarsiisi.
4. Gurbaan horii waliin taphachaa hin jiru. Gurbaa horii waliin taphachaa hin jirre natti agarsiisi.

2.1 Odeeffannoo kee kenni

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Gaaffi duraa mucaa gaafadhu. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebii gaafadhu.

Erga mucaan deebii kennee/kennite booda (ykn ala lama gaafattee deebii dhabde), Gaaffii itti aanu gaaffadhu. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebii gaafadhu.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi. Kan 3 fi 4 deebii isaa katabi.

Gaafataan akkas jedha:

1. Maqaan kee eenyu? [yoo mucaan maqaa isaa kenne qofa sirridha (maqaa duraa gahaadha) ykn maqaa masoo]
2. Umuriin kee meeqa? [yoo mucaan umurii isaa sirritti **jedhe** qofa sirriidha]
3. Bifa kami kan atti irra jaalatu? [deebi isaa waraqaa qabxii irratti qaban irratti katabi]
4. Maal gochuu jaalata? [deebii isaa waraqaa qabxii irratti qaban irratti katabi]

2.2 Sagalee keessa deebii

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Ajaja kenni “**Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi**” achi isa jalqabaa jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama ajaja kennitee deebii yoo dhabde), ajaja kenni “**Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi**” achi isa itti aanu jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha: “**Waan ani jedhu dhaggeefadhuutii isa booda jedhi**”

1. ba – ba – ba [qubee duraa dubbifamaa sanuma, dubbachiistuu sanuma]
2. up – ut – um [qubee duraa dubbachiistuu sanuma, dubbifamaa kan biraa]
3. him – hem – hum [qubee dubbachiiftuu gidduu kan biraa]
4. klat – flat – plat [qubee duraa dubbifamaa kan biraa makaa]

2.3 Kutaa dubbii irra deebii

Meeshaallee: Homa

Tartiiba: Ajaja kenni **“Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi”** achi isa jalqabaa jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Erga mucaan deebii kennee/kennite booda (ykn ala lama ajaja kennitee deebii yoo dhabde), ajaja kenni **“Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi”** achi isa itti aanu jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha: **“Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi”**

1. ol
2. bita fi mirga
3. an funyaan qaba
4. atobuusi mana barumssaa bifa keelloo guddaa isaa

2.4 Hima irra deebii

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Ajaja kenni **“Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi”** achi isa jalqabaa jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama ajaja kennitee deebii yoo dhabde), ajaja kenni achi isa itti aanu jedhi. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, ajaja kenniitii waan sana irra deebii jedhi.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha: **“Waan ani jedhu dhaggeefadhuuti isa booda jedhi”**

1. Sin jaaladha.
2. Aapliin diima dha.
3. Kaleessa gabaa dhaqne.
4. Hilleetiin maal jette?

2.5 Mi'a beekamaa adda baasi

Meeshallee: Mi'a afur: makiinaa, kubbaa, kitaaba, kophee

Tartiiba: Mi'a isa duraa mucaa fuula isaa dura kaa'i. "Maali kun?" jedhii gaafadhu. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, gaafficha irra deebii gaafadhu.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama ajaja kennitee deebii yoo dhabde), mi'a isa duraa duraa kaasii, mi'a isa itti aanu fuula mucaa dura kaa'i. "Maali kun?" Jedhii gaafadhu. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitutu ta'e, irra deebii gaafadhu.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha: "Maali kun?"

1. makiinaa
2. kubbaa
3. kitaaba
4. kophee

2.6 Bifa addaan baasi

Meeshaallee: Waraqaa ijaarsaa bifa ada addaa 8.

Tartiiba: Bifa kan qabu waraqaa ijaarsaa isa jalqabaa fuula mucaa dura kaa'i. Akkas jedhiin, "Bifa kamiin iyyuu beektaa? Kun bifa maali?" Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, "Kun bifa maali?" ammas.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama gaafattee deebii yoo dhabde), warqaa ijaarsaa sana isa duraa kaasii, isa itti aanu fuula mucaa dura kaa'i. "Kun bifa maali?" jedhii gaafadhu. Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta'e, "Kun bifa maali?" ammas.

Hunduma isaa sadeetiif itti fufi.

Gaafataan akkas jedha: "Maali bifi kun?"

1. diimaa
2. magariisa
3. bifa waaqaa
4. guraacha
5. adii
6. keelloo
7. boora
8. bildiima

2.7 Lakkaawuu

Meeshaallee: Homa

Tartiiba: Gaafatan akkas jedhe gaafata, “Tokkoo hamma kudhaniitti naaf lakkoofaa? – tokko, lama, sadii, ...” Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii kennu didee, akkas jedhi “Tokkoo hamma kudhaniitti naaf lakkoofaa? – tokko, lama, sadii, ...” ammas.

2.8 Buusaa qaamaa addaan baasi

Meeshaallee: Homaa

Tartiiba: Qaama kee keessaa bakka tokkotti quba qabii ykn tuqiiitii akkas jedhi, “Kun maali?” Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu ta’e, gaafficha irra deebi’ii gaafadhu.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama gaafattee deebii yoo dhabde), qaama kee keessaa bakka itti aanuti quba qabii ykn tuqiiitii akkas jedhi, “Kun maali?” Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, gaafficha irra deebi’ii gaafadhu.

Hunduma isaa arfanuuf itti fufi.

Gaafataan akkas jedha “Maali kun?”

1. funyaan
2. gurra
3. harka
4. rifeensa

2.9 Gochaa addaan baasi

Meeshaallee: Kitaaba fakkiin ibsu

Tartiiba: Suuraa 2.9 mucaatti agarsiisi. Suuraa sana keessaa intala utaalutti quba qabiitii akkas jedhi, “Ilaali, isheen utaalaa jirtii.”

Suura sana keessaa mucaa ishe nyaachaa jirutti quba qabiitii akkas jedhi, “Isheen maal gochaa jirti?” Xiqqoo eegi. Yoo mucaan deebii hin kennu/kennitu ta’e, gaafficha ammas gaafadhu.

Erga mucaan deebii kennee booda (ykn ala lama gaafattee deebii yoo dhabde), itti fufiiti ka 2, 3, fi 4 gaafadhu.

Gochiin suura sanaan fakkaatu deebii sirriidha. Gochiin kamiyyuu sirriidha.

Gaafataan akkas jedha, “Maal gochaa jirtii/jira?”

1. deebiin dhihaate: nyachaa [waan mucaan jedhe/jette katabi]
2. deebiin dhihaate: dubbisaa [waan mucaan jedhe/jette katabi]
3. deebiin dhihaate: rafaaf [waan mucaan jedhe/jette katabi]
4. deebiin dhihaate: fiigaa [waan mucaan jedhe/jette katabi]